

10/2019

Σεπτέμβριος 2019

**ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΒΟΗΘΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ
ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ
ΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ**

Τρίτη, 17 Σεπτεμβρίου, 2019

Ανδρέας Θεοφάνους

Το σκεπτικό της απόφασης για απονομή τιμής στον Νίκο Χαραλάμπους

Κώστας Κληρίδης

Σημερινή κρίση Θεσμών - Αξιών και προεκτάσεις

Νίκος Χαραλάμπους

Η κρίση των πολιτικών Θεσμών

**ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

UNIVERSITY of NICOSIA

10/2019
Σεπτέμβριος 2019

**ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΒΟΗΘΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ
ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ
ΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ***

Ανδρέας Θεοφάνους
Το σκεπτικό της απόφασης για απονομή τιμής στον Νίκο Χαραλάμπους

Κώστας Κληρίδης
Σημερινή κρίση Θεσμών - Αξιών και προεκτάσεις

Νίκος Χαραλάμπους
Η κρίση των πολιτικών Θεσμών

* Τα κείμενα αυτά βασίζονται στις εισηγήσεις που παρουσιάσθηκαν στην εκδήλωση προς τιμήν του κ. Νίκου Χαραλάμπους, πρώην Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα, πρώτου Επιτρόπου Διοικήσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 17 Σεπτεμβρίου 2019, η οποία διοργανώθηκε από το Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων.

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΒΟΗΘΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΚΑΙ
ΠΡΩΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ 10/2019

Λευκωσία, Σεπτέμβριος 2019

Copyright © Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων,
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Εκδόσεις: Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων,
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Ανδρέας Θεοφάνους

Ο Ανδρέας Θεοφάνους γεννήθηκε το 1960. Σπούδασε Οικονομικά και Πολιτικές Επιστήμες στο *Susquehanna University* της Πολιτείας της Πενσυλβανίας με υποτροφία του προγράμματος *Fulbright*, αποφοιτώντας με πρώτη τιμητική διάκριση το 1983 (*Valedictorian*). Συνέχισε τις σπουδές του με υποτροφία του *Pennsylvania State University*, απ' όπου έλαβε τους τίτλους M.A. και Ph.D. στα Οικονομικά, το 1985 και το 1988 αντίστοιχα. Διετέλεσε Σύμβουλος επί οικονομικών θεμάτων του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας (1990-1993). Είναι Καθηγητής Οικονομικών και Δημόσιας Πολιτικής και Πρόεδρος του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών και Διακυβέρνησης του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Είναι επίσης Πρόεδρος και Ιδρυτής του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων το οποίο είναι συνδεδεμένο με το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.

Έχει επισκεφθεί αριθμό πανεπιστημίων και δεξαμενών σκέψης ως επισκέπτης καθηγητής, ανώτερος επιστημονικός συνεργάτης ή/και προσκεκλημένος ομιλητής στην Ευρώπη, τις ΗΠΑ, τον Καναδά, τη Μέση Ανατολή, την Ιαπωνία και την Αυστραλία. Αυτά περιλαμβάνουν τα ακόλουθα ιδρύματα: *London School of Economics and Political Science*, *Brookings Institution*, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*, *Woodrow Wilson International Center of Scholars*, *Center for European Integration Studies – University of Bonn*, *Hebrew University of Jerusalem*, *Australian Institute of International Affairs* και *University of Tokyo*.

Είναι συγγραφέας και συν-επιμελητής διαφόρων βιβλίων και κειμένων πολιτικής για πολιτικά και οικονομικά θέματα καθώς και για θέματα που σχετίζονται με την Κύπρο, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Μεταξύ άλλων, σημειώνονται τα βιβλία του «Η Κύπρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον, Προκλήσεις και Προοπτικές» (2000), «Η Πολιτική Οικονομία της Λύσης του Κυπριακού Προβλήματος: Η Εξέταση Τεσσάρων Σεναρίων» (2009), «Η Κύπρος Ενώπιον Διλημμάτων - Σκέψεις και Προβληματισμοί» (2011) και «Η Διακυβέρνηση και η Πολιτική Οικονομία μιας Ομοσπονδιακής Κύπρου» (2016). Υπογραμμίζονται συναφώς τα Κείμενα Πολιτικής "The Way Out of the Cyprus Economic Crisis" (Σεπτέμβριος 2013) και «Οι Διακοινοτικές Συνομιλίες μετά το 1974 - Τα Αποτελέσματα και οι Μελλοντικές Προοπτικές» (Ιούνιος 2019).

Έχει επίσης δημοσιεύσει αριθμό συγγραμμάτων, οργάνωσε πολυάριθμα διεθνή συμπόσια και συνέδρια και ήταν/είναι επιστημονικός συντονιστής σε αρκετά ερευνητικά προγράμματα. Το 2004 εισήγαγε τη διμηνιαία ηλεκτρονική έκδοση *In Depth* και στις αρχές του 2010 τη σειρά *Κειμένων Πολιτικής του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων*. Από το Φθινόπωρο του 2017 είναι επίσης επιμελητής του μηνιαίου ηλεκτρονικού εντύπου *Eastern Mediterranean Policy Note*. Αρθρογραφεί συστηματικά στον ημερήσιο Τύπο και έχει τακτικές εμφανίσεις σε εθνικά

και διεθνή ΜΜΕ. Είναι νυμφευμένος με την Ανδρούλλα Θεοφάνους και έχει τρεις γιους, τους Φειδία, Ανδρόνικο και Ευαγόρα.

Κώστας Κληρίδης

Γεννήθηκε στη Λευκωσία το 1952 και απεφοίτησε από το Παγκύπριο Γυμνάσιο το 1970.

Μετά από διετή θητεία στην Εθνική Φρουρά στην οποία υπηρέτησε ως έφεδρος ανθυπολοχαγός, μετέβη για νομικές σπουδές στο Λονδίνο και αναγορεύθηκε σε barrister – at – law από το Middle Temple.

Με την επιστροφή του στην Κύπρο, άσκησε τη δικηγορία για 10 χρόνια σαν συνεταιίρος στο δικηγορικό γραφείο «Λεύκος Κληρίδης και Υιοί». Υπηρέτησε για σειρά ετών ως εκλεγμένο μέλος της επιτροπής του Δικηγορικού Συλλόγου Λευκωσίας και εκτελεστικός της Γραμματέας. Δημοσίευσε διάφορα άρθρα στον εγχώριο τύπο και σε νομικά περιοδικά επί διαφόρων θεμάτων νομικού και κοινωνικού ενδιαφέροντος.

Κατά το 1988 διορίστηκε από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο στη θέση του Επαρχιακού Δικαστού και προήχθη στη θέση του Ανώτερου Επαρχιακού Δικαστού κατά το 1996. Εξελέγη Γραμματέας της Επιτροπής της Ένωσης Δικαστών Κύπρου. Κατά το 1997 προήχθη στη θέση Προέδρου Επαρχιακού Δικαστηρίου. Έκτοτε υπηρέτησε ως Πρόεδρος του Κακουργιοδικείου Λεμεσού, διοικητικός Πρόεδρος των Επαρχιακών Δικαστηρίων Λάρνακας – Αμμοχώστου και από τον Μάρτιο του 2008 υπηρετεί ως διοικητικός Πρόεδρος των Επαρχιακών Δικαστηρίων Λευκωσίας – Κερύνειας.

Εκπροσώπησε την Κύπρο σε διάφορα διεθνή και Ευρωπαϊκά συνέδρια.

Διορίστηκε μέλος του Ανωτάτου Δικαστηρίου στις 27 Απριλίου 2009.

Κατά την 16η Σεπτεμβρίου 2013 διορίστηκε απο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στη θέση του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας.

Είναι νυμφευμένος και έχει ένα υιό.

Νίκος Χαραλάμπους

Ο Νίκος Χρ. Χαραλάμπους κατάγεται από τα Πάνω Λεύκαρα της Κύπρου. Γεννήθηκε στις 20.3.1939. Σπούδασε νομικά στα Πανεπιστήμια Αθηνών και Λονδίνου. Εργάστηκε στη Νομική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας ως Δικηγόρος της Δημοκρατίας και ως Ανώτερος Δικηγόρος της Δημοκρατίας.

Το 1991 διορίστηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Γιώργο Βασιλείου, με ομόφωνη έγκριση της Βουλής των Αντιπροσώπων, στο αξίωμα του

Επιτρόπου Διοικήσεως (Ombudsman). Η θητεία του ανανεώθηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Γλαύκο Κληρίδη το 1997. Το 1998 διορίστηκε στο αξίωμα του Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα από το οποίο παραιτήθηκε το 2000.

Υπηρέτησε για 12 χρόνια (2003-2015) ως Εξεταστής του Νομικού Συμβουλίου στο Διοικητικό Δίκαιο. Υπηρέτησε, επίσης, ως Πρόεδρος της Αναθεωρητικής Αρχής Αδειών και του Εφοριακού συμβουλίου καθώς και Πρόεδρος και μέλος ερευνητικών επιτροπών και άλλων διοικητικών, πειθαρχικών και νομοπαρασκευαστικών επιτροπών.

Διετέλεσε Διευθυντής του Ινστιτούτου Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου, Πρόεδρος του Κυπριακού Ινστιτούτου Διοικητικών Επιστημών και εξεταστής του Νομικού Συμβουλίου.

Συνέγραψε τα πιο κάτω βιβλία πάνω σε θέματα δημοσίου δικαίου:

1. Η κανονιστική εξουσία του Υπουργικού Συμβουλίου.
2. Διακριτική εξουσία και δημόσια διοίκηση.
3. Η δράση και ο έλεγχος της δημόσιας διοίκησης.
4. Εγχειρίδιο Κυπριακού Διοικητικού Δικαίου.

Επίσης, δημοσίευσε μελέτες και άρθρα πάνω σε νομικά, κοινωνικά και πολιτικά θέματα.

Παράλληλα με την ενασχόλησή του με τη νομική επιστήμη, επιδόθηκε σε μελέτες πάνω σε θέματα Ιστορίας, Κοινωνιολογίας, Ανθρωπολογίας και Βιολογίας, σε μια προσπάθεια αναζήτησης της υπαρξιακής του αυτογνωσίας. Οι μελέτες αυτές τον οδήγησαν στη συγγραφή των βιβλίων του "Αναζητώντας την Αυτογνωσία" και "Η Γένεση".

Είναι παντρεμένος με την Αντρούλα, με την οποία απέκτησε δυο παιδιά, τον Χριστόφορο και τη Μαρία.

Χαιρετισμός και ανάγνωση του σκεπτικού της απόφασης για απονομή τιμής
στον Νίκο Χαραλάμπους

Καθηγητής Ανδρέας Θεοφάνους
Πρόεδρος Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων,
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Είναι με ιδιαίτερη χαρά και ικανοποίηση που σας καλωσορίζω σε αυτή την εκδήλωση που στόχο έχει να τιμήσει τον Πρώην Βοηθό Γενικό Εισαγγελέα και Πρώτο Επίτροπο Διοικήσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας κύριο Νίκο Χαραλάμπους για το ήθος, τον επαγγελματισμό και την ανιδιοτελή προσφορά του στη χώρα και την κοινωνία, καθώς και για το υψηλό αξιακό σύστημα που υπηρέτησε με υποδειγματική αφοσίωση.

Είναι η πρώτη φορά που το Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων τιμά ένα δημόσιο πρόσωπο στα πλαίσια μιας τέτοιας εκδήλωσης. Είναι λοιπόν εύλογο να διερωτηθεί κάποιος γιατί πήραμε την πρωτοβουλία αυτή στα 26 και πλέον χρόνια λειτουργίας μας ως ερευνητικό κέντρο και ως δεξαμενή σκέψης. Διαχρονικά, μεταξύ των στόχων του Κέντρου, ήταν και είναι η ουσιαστική συμβολή στον προβληματισμό για τις ποικιλόμορφες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η χώρα μας. Στα πλαίσια αυτά με τις δράσεις μας εντός και εκτός Κύπρου προσπαθούμε να έχουμε μια σημαντική συνεισφορά στα δρώμενα.

Όλα αυτά τα χρόνια έχουμε ασχοληθεί ενεργά και δημιουργικά με θέματα που απασχολούν όχι μόνο τη χώρα μας και την ευρύτερη περιοχή αλλά και θέματα που ταλανίζουν την ΕΕ και τη διεθνή κοινότητα. Υπογραμμίζω, μεταξύ άλλων, τη συστηματική ενασχόληση με το Κυπριακό, την οικονομία, τη βιώσιμη ανάπτυξη, το πολιτικό σύστημα, την κοινωνία, την τριτοβάθμια εκπαίδευση, την πορεία Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, την κρίση της Ευρωζώνης, θέματα ασφάλειας και συνεργασίας στην Ανατολική Μεσόγειο καθώς και τα χαρακτηριστικά του νέου διεθνούς περιβάλλοντος μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται και στην εξέταση θεμάτων διακυβέρνησης που απασχολούν διεθνικά και πολυεθνικά κράτη και κοινωνίες.

Η Κύπρος ταλανίζεται τα τελευταία χρόνια από μια βαθειά και πολυδιάστατη κρίση. Αναπόσπαστο μέρος αυτής της εικόνας είναι και η κρίση αξιών. Δεν είναι υπερβολή λοιπόν να λεχθεί ότι η αξιακή κρίση είναι γενεσιουργός αιτία πολλών άλλων δεινών.

Τιμώντας σήμερα τον Νίκο Χαραλάμπους για το έργο του και την ευρύτερη παρουσία του στον δημόσιο βίο το Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων επιθυμεί να αναδείξει, μεταξύ άλλων, τη σημασία της εντιμότητας και της ανιδιοτέλειας στον δημόσιο βίο. Ευχαριστούμε θερμά τον Γενικό Εισαγγελέα της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Κώστα Κληρίδη που

τιμά αυτή την εκδήλωση όχι μόνο με την παρουσία του αλλά και ως Ομιλητής.

Δράττομαι της ευκαιρίας αυτής να υπογραμμίσω ότι επειδή η Κυπριακή Δημοκρατία σήμερα αντιμετωπίζει υπαρξιακούς κινδύνους και διλήμματα καλούμεθα όλοι να εργασθούμε σκληρά ούτως ώστε η χώρα μας να καταστεί κράτος πρότυπο. Και τούτο επειδή όχι μόνο θα ωφελήσει τους πολίτες της αλλά ταυτόχρονα θα δημιουργεί πρόσθετη αξία στο περιφερειακό, ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον. Με αυτό τον τρόπο η Κυπριακή Δημοκρατία μπορεί να προσδοκεί σε μεγαλύτερη στήριξη από άλλες δυνάμεις αφού η παρουσία και η συνέχειά της θα διασυνδεθεί με την εξυπηρέτηση ευρύτερων στόχων. Ως εκ τούτου χρειαζόμαστε αναβάθμιση του πολιτικού βίου, ισχυρή οικονομία, ποιοτική παιδεία σε όλα τα επίπεδα, αποτελεσματική διοίκηση στον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα καθώς και την πάταξη της διαφθοράς, της διαπλοκής και της ανομίας.

Είναι επίσης απαραίτητο να προωθήσουμε την ευνομία και την ισονομία καθώς και τον σεβασμό προς τους θεσμούς. Και όλα αυτά σε μια περίοδο που η εικόνα του κράτους μας δεν είναι η καλύτερη ούτε στα μάτια των Κυπρίων ούτε των ξένων.

Ως Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων επιθυμούμε και επιδιώκουμε να έχουμε τη δική μας συμβολή προς την ποθητή κατεύθυνση με δράσεις που θα περιλαμβάνουν την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας για αρκετά ζητήματα. Πιστεύω ότι με την αποψινή εκδήλωση κατά την οποία τιμούμε ένα δημόσιο πρόσωπο, τον Νίκο Χαραλάμπους, για την προσφορά του, εμμέσως πλην σαφώς, συμβάλλουμε και στην υλοποίηση αυτού του στόχου.

Ο Νίκος Χαραλάμπους υπηρέτησε τη δικαιοσύνη με εντιμότητα.

Με τη στάση του, τον τρόπο ζωής του, ήταν υπόδειγμα ανδρός σε δημόσιο αξίωμα. Έδωσε τιμή και αξία στις θέσεις που υπηρέτησε. Αυστηρός αλλά όχι απόλυτος, τυπικός αλλά όχι τυπολάτρης, δίκαιος αλλά όχι δογματικός.

Με διοικητικές και οργανωτικές ικανότητες αλλά κυρίως, με αρχές τις οποίες θα πρέπει να υπηρετούν όσοι ασκούν εξουσία. Ήταν συνεπής με την τριπλή προτροπή του Αγάθωνα προς όσους κατέχουν εξουσία ότι πρώτον δεν πρέπει να ξεχνούν ότι κυβερνούν ανθρώπους, δεύτερον ότι κυβερνούν σύμφωνα με τους νόμους και τρίτον ότι δεν θα κυβερνούν για πάντα.

Αποφασίσαμε, όπως έχω ήδη αναφέρει, ομόφωνα ως Διοικητικό Συμβούλιο, να τον τιμήσουμε για το ήθος, τον επαγγελματισμό και την ανιδιοτελή προσφορά του στη χώρα και την κοινωνία καθώς και για το υψηλό αξιακό σύστημα που υπηρέτησε με υποδειγματική αφοσίωση.

Σε μια εποχή κατά την οποία η κοινωνία γίνεται μάρτυρας του πολιτικού αμοραλισμού και ο τυχοδιωκτισμός δυστυχώς ίσως να έχει γίνει κανόνας, το έργο ανθρώπων όπως ο Νίκος Χαραλάμπους αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση.

Θέλω επίσης να υπογραμμίσω ότι ακόμα και όταν δεν κατείχε αξίωμα μετά την παραίτηση του από τη θέση του Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα, ο Νίκος Χαραλάμπους συνέχισε να παρεμβαίνει στα κοινά με τις τοποθετήσεις του. Και ιδίως τα τελευταία χρόνια διαβάζοντας τα άρθρα του για διάφορα ζητήματα διακρίναμε την ορθολογιστική ανάλυση μακριά από σκοπιμότητες καθώς και την ευαισθησία και την έγνοια του για το κράτος, την κοινωνία και τους πολίτες.

Θα αποφύγω τον πειρασμό να συγκρίνω την παρουσία του Νίκου Χαραλάμπους σε δημόσια αξιώματα με άλλα πρόσωπα και θα περιοριστώ στα λόγια του Σόλωνος, τον οποίο οφείλουμε να μνημονεύουμε και να μην λησμονούμε τις νουθεσίες του:

«Διοικείται άριστα η πόλη στην οποία οι αγαθοί τιμώνται και, αντίθετα, παραμερίζονται οι ανάξιοι και οι κακοί. Οι πόλεις κυβερνιούνται άριστα αν οι πολίτες πειθαρχούν στους άρχοντες και οι άρχοντες σέβονται τους νόμους».

Ομιλία με θέμα: «Σημερινή κρίση Θεσμών - Αξιών και προεκτάσεις»

Κώστας Κληρίδης
Γενικός Εισαγγελέας της Κυπριακής Δημοκρατία

Το έργο των σκαπανέων σε κάθε τομέα της νομικής επιστήμης αλλά και της κοινωνικής προσφοράς, θα πρέπει να αναγνωρίζεται και να εκτιμάται με τον δέοντα τρόπο.

Επίτροπος Διοίκησης για 2 θητείες, Βοηθός Γενικού Εισαγγελέα, Πρόεδρος Αναθεωρητικής Αρχής Αδειών, του Εφοριακού Συμβουλίου, Διευθυντής του Ινστιτούτου Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου, εξεταστής του Νομικού Συμβουλίου, συγγραφέας επί σημαντικών νομικών και άλλων θεμάτων και τόσα άλλα. Όλα αυτά συνθέτουν την πολυσχιδή προσφορά του Νίκου Χαραλάμπους στα κοινά, για την οποία η Πολιτεία του οφείλει ευχαριστίες. Ιδιαίτερα στον τομέα της κατανόησης, της ορθής εφαρμογής και της ανάπτυξης του Διοικητικού Δικαίου, η προσφορά του υπήρξε ανεκτίμητη. Πολλοί άλλοι έχουν σίγουρα θέσει και τη δική τους σφραγίδα και έχουν μεγάλη προσφορά σ' αυτό τον τομέα δικαίου, ο καθένας από το δικό του πόστο. Άλλοι ως δικηγόροι, είτε ιδιώτες είτε της Δημοκρατίας, άλλοι ως ανώτατοι δικαστικοί και άλλοι ως ακαδημαϊκοί και συγγραφείς. Όμως ο Νίκος Χαραλάμπους έχει προσφορά σχεδόν σε όλα από τα πιο πάνω πόστα από τα οποία υπηρέτησε και συνεχίζει ακόμα με επιτυχία το συγγραφικό του έργο.

Είναι γι' αυτούς τους λόγους που με ιδιαίτερη χαρά και προθυμία αποδέχτηκα να απευθύνω μια σύντομη ομιλία στη σημερινή τιμητική εκδήλωση για τον Νίκο Χαραλάμπους και ως κρατικός αξιωματούχος να του απευθύνω ένα μεγάλο ευχαριστώ για την προσφορά του.

Το θέμα της σύντομης αυτής ομιλίας μου, το οποίο επέλεξαν οι οργανωτές της εκδήλωσης, είναι «Σημερινή Κρίση Θεσμών και Αξιών και προεκτάσεις». Είναι επομένως προφανές, ότι ο τίτλος της ομιλίας και συνακόλουθα το αντικείμενο της, εμπεριέχει δύο βασικές προκείμενες ή δεδομένα: Πρώτο, ότι υφίσταται κρίση θεσμών και αξιών και δεύτερο, ότι μιλάμε για κρίση των ημερών μας. Εκλαμβάνοντας έτσι, ότι έχουν υπάρξει και άλλες κρίσεις στο παρελθόν και/ή ότι διαχρονικά υπάρχει κρίση, η οποία ενδεχόμενα να εκδηλώνεται με διαφορετικούς τρόπους.

Θα μπορούσα να αρχίσω τη σύντομη αυτή ομιλία με ορισμούς και ερμηνείες τι εννοούμε «Θεσμοί», τι «Αξίες» κλπ. Δεν θα το κάνω, πρώτο διότι πιστώνω το εκλεκτό ακροατήριο με την κατοχή της αναγκαίας γνώσης και δεύτερο γιατί πάντα πιστεύω ότι είναι καλύτερα να ασχολείται κάποιος με την πλέον πρακτική, παρά τη θεωρητική πτυχή ενός θέματος υπό ανάπτυξη, ή υπό συζήτηση. Επειδή δε αντιλαμβάνομαι ότι στη συνέχεια ο τιμώμενος Νίκος Χαραλάμπους θα αναφερθεί στην κρίση θεσμών και αξιών σε ένα ευρύτερο πεδίο, εγώ θα ασχοληθώ με μια πιο περιορισμένη πτυχή

του θέματος, που σχετίζεται με τους μηχανισμούς απονομής της Δικαιοσύνης.

Το 2013 ήταν χρονιά της ανάληψης των καθηκόντων μου ως Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, κάτι που έγινε τον Σεπτέμβριο του χρόνου εκείνου. Η περίοδος εκείνη ήταν ιδιαίτερη έκρυθμη και εκρηκτική. Επικρατούσε μεταξύ του κόσμου μεγάλη αναταραχή, αναστάτωση, οργή και αίσθημα αδικίας με τη δημιουργία και την κορύφωση της οικονομικής κρίσης η οποία αυτή τη φορά επηρέασε είτε άμεσα είτε αλυσιδωτά όλους τους πολίτες. Κούρεμα καταθέσεων, μειώσεις μισθών, αποκοπές συντάξεων, απολύσεις, ανεργία, κλείσιμο επιχειρήσεων. Αναπόφευκτα και δικαιολογημένα, όλα αυτά δημιούργησαν στον απλό άνθρωπο ένα αίσθημα οργής, αδικίας, δυσπιστίας και καχυποψίας. Αίσθημα απαξίωσης έναντι κάθε θεσμού του κράτους τον οποίο θεωρούσε υπεύθυνο για την κατάσταση η οποία διαμορφώθηκε, είτε συλλογικά, είτε ξεχωριστά τον καθένα από αυτούς.

Άρχισε τότε να διαδραματίζεται το λεγόμενο παιχνίδι επίρριψης ευθυνών (στα Αγγλικά "blame game"). Φταίει η προηγούμενη κυβέρνηση που τα δημιούργησε. Όχι, φταίει η παρούσα κυβέρνηση που δεν απέτρεψε τα χειρότερα. Φταίει η Βουλή που δεν δέκτηκε μια προσφερθείσα ηπιότερη λύση. Φταίει μόνο οι τράπεζες και οι τραπεζίτες. Φταίει και η εποπτική αρχή που δεν ήλεγχε όπως έπρεπε. Δακτυλοδείχνει ο ένας τον άλλο ως υπαίτιο. Και συμφωνούν όμως όλοι σε μια καθολική απαίτηση: Να βρεθούν οι ένοχοι της οικονομικής κρίσης και να τιμωρηθούν παραδειγματικά, να φυλακιστούν. Στην πραγματικότητα, φαίνεται να έχουν όλοι οι πιο πάνω το μερίδιο της δικής τους ευθύνης που με τις πράξεις ή παραλείψεις τους συνέβαλαν με τον ένα ή άλλο τρόπο στην κατάπτωση. Όπως είχε πει κάποτε ο Έλληνας εμπειρογνώμονας Ακριβός Τσολάκης που διερεύνησε τα αίτια της πτώσης του αεροσκάφους της "Helios", μια τέτοια τραγική κατάληξη ενός συμβάντος, δεν μπορεί να είναι το αποτέλεσμα μιας μεμονωμένης αποκλειστικά και μόνο πράξης, παράλειψης ή λάθους, αλλ' είναι το συγκεντρωτικό αποτέλεσμα μιας σειράς διαδοχικών γεγονότων, το καθένα από τα οποία συνέβαλε, με το δικό του τρόπο, στο μοιραίο αποτέλεσμα. Αυτό είναι που κατ' αναλογία και παραλληλίζοντας, συνέβηκε και με την κατάσταση στην οποία περιήλθε η Οικονομία. Κυβερνήσεις ασκώντας δημοσιονομική πολιτική, τράπεζες, τραπεζίτες, εποπτικές αρχές, νομοθετική εξουσία, έχουν όλοι την ευθύνη που τους αναλογεί.

Προβάλλοντας όμως την απαίτηση για ανεύρεση και για παραδειγματική τιμωρία των ενόχων, από τη μια αποενοχοποιείς ασφαλώς τον εαυτό σου και από την άλλη μετατοπίζεις το βάρος και την ευθύνη σε άλλους.

Παραγνωρίζεις έτσι και παραμερίζεις την όποια δική σου ευθύνη και την ευθύνη άλλων που συνέδραμαν, είτε αυτή είναι πολιτική ευθύνη, είτε αστικής φύσεως, είτε διοικητικής κλπ, πετάς στον κάλαθο των αχρήστων ευθύνες που επισημαίνονται σε πορίσματα ερευνητικών επιτροπών, σε

μελέτες και άρθρα κύρους και περιορίζεις το όλο θέμα σε ποινικές έρευνες για την ανεύρεση ενόχων. Ωσάν και το όλο ζήτημα είναι θέμα διάπραξης ποινικών αδικημάτων. Έρευνες ανατίθενται στην Αστυνομία υπό την καθοδήγηση και τελική ευθύνη του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας.

Κατ' αυτό τον τρόπο, έχουμε από τη μια, σαφή εικόνα ύπαρξης ευθυνών σε θεσμούς του κράτους και από την άλλη έχουμε ακόμα πιο σαφή εικόνα, όχι μόνο μη ανάληψης αυτών των ευθυνών αλλά και απόσχισης ή μετατόπισης τους. Είναι λοιπόν παράξενο, ο απλός πολίτης, ο οποίος μπορεί μεν να μη αντιδρά όσο έντονα θα έπρεπε, αλλά διαθέτοντας καλό αισθητήριο, να απαξιώνει αυτούς τους θεσμούς;

Χρησιμοποίησα το παράδειγμα της οικονομικής κρίσης ως ένα τρόπο δημιουργίας και κακής διαχείρισης ενός σοβαρώτατου θέματος, που πλήττει την αξιοπιστία και το κύρος των θεσμών. Είναι όμως και το άλλο, το μέγα θέμα της Διαφθοράς και της Διαπλοκής. Της μεγάλης αυτής μάστιγας, που δεν είναι βέβαια μάστιγα μόνο της δικής μας εποχής, ούτε και μάστιγα της δικής μας χώρας. Το ιδιάζον, κατά την άποψη μου στοιχείο στην περίπτωση της δικής μας χώρας, είναι το μικρό μέγεθος του κράτους μας. Μικρότερο κράτος, λιγώτερος κόσμος, σημαίνει και περισσότερες ευκαιρίες και δυνατότητες να συνάψει κάποιος σχέσεις εξουσίας, σχέσεις διαπλοκής. Περισσότερες οι προκλήσεις, μεγάλη και η διαφθορά. Μια πιο πρακτική αντίκριση του θέματος τούτου, όπως αντικατοπτρίζεται σε θεσμούς του κράτους που εμπίπτουν και στις τρεις εξουσίες ήτοι Εκτελεστική Νομοθετική και Δικαστική, είναι και η ακόλουθη:

Στην Εκτελεστική και θα πρόσθετα εδώ και την Διοικητικής φύσεως εξουσία, θα πρέπει να ασκείται ιδιαίτερη προσοχή έτσι ώστε στις διάφορες θέσεις να διορίζονται ή να εκλέγονται τα κατάλληλα άτομα. Δεν πρέπει να είναι το μόνο, ή το κυρίαρχο προσόν, η κομματική ή πολιτική τοποθέτηση ή οι καλές σχέσεις με τον διορίζοντα, ούτε διορισμοί ή και εκλογές να γίνονται στη βάση συναλλαγών ή ανταλλαγμάτων. Τα κακά αποτελέσματα αυτών των πρακτικών, τα έχουμε βιώσει και θα πρέπει να είναι αποφευκτέα. Κατά τα τελευταία χρόνια έχουμε παραδείγματα κατά τα οποία, κρατικοί αξιωματούχοι, Δήμαρχοι, Μέλη Δημοτικών Συμβουλίων, Πρόεδροι και Μέλη Οργανισμών Δημοσίου Δικαίου και Βουλευτές, έχουν κατηγορηθεί και φυλακιστεί για αδικήματα διαφθοράς. Τόσο μεγάλη είναι η δυσπιστία και η καχυποψία που προκλήθηκε έναντι κάποιων θεσμών, ώστε να αντιστρέφεται πλέον το τεκμήριο της τιμιότητας και της ακεραιότητας και να χρειάζεται κάποιος να αποδείξει ότι δεν είναι διεφθαρμένος. Αφ'ής δε στιγμής καταφέρει ένα πρόσωπο σε θέση εξουσίας, να αναδειχθεί με τις πράξεις, ενέργειες και εν γένει συμπεριφορά του ως ακέραιος και έντιμος, θεωρείται εξαίρεση και σχεδόν ηρωοποιείται από τον κόσμο.

Στον τομέα της Εκτελεστικής και Διοικητικής εξουσίας, υπάρχουν σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό νομοθετικές, κανονιστικές και νομολογιακές δικλίδες που πρέπει να εφαρμόζονται από πλευράς Διοικητικού Δικαίου. Το

πρόβλημα δεν είναι εκεί. Ούτε λύση του είναι η εισαγωγή αυστηρότερων διατάξεων. Είναι καθαρά θέμα επιλογής, διορισμού ή εκλογής των κατάλληλων προσώπων στις κατάλληλες θέσεις. Προσώπων που να κοσμούν τις θέσεις που τους ανατίθενται και όχι να τις διακοσμούν ή ακόμα χειρότερα, να τις αξιοποιούν για ίδιο όφελος.

Στον τομέα της Νομοθετικής Εξουσίας. Εδώ παρατηρούνται πολλά και διάφορα κακώς έχοντα. Και πάλιν βεβαίως έχουν κατά κύριο λόγο να κάνουν με την επιλογή των κατάλληλων προσώπων στις υπεύθυνες αυτές θέσεις των νομοθετών και εκπροσώπων των πολιτών. Χωρίς ασφαλώς να είναι ορθό κάποιος να γενικεύει ή να μηδενίζει, και παρά το θετικό έργο το οποίο παράγεται από τη νομοθετική εξουσία, είναι εν τούτοις διάχυτη και εμφανής η γενικότερη απαξίωση που δυστυχώς αποδίδεται στο θεσμό τούτο. Τα κυριώτερα στοιχεία που χαρακτηρίζουν αρνητικά την εικόνα που εκπέμπει αυτή η εξουσία, είναι η προχειρότης και ο λαϊκισμός. Δεν είναι λίγες οι φορές κατά τις οποίες στον βωμό του λαϊκισμού και της άγραφης ψήφων, με περισσή προχειρότητα λαμβάνονται αποφάσεις και/ή θεσπίζονται νομοθετήματα, τα οποία μπορεί να στοχεύουν σε ευγενείς σκοπούς και να ικανοποιούν κάποια αιτήματα μερίδας ή ομάδας πληθυσμού, πλην όμως είτε διαταράσσουν ευαίσθητες ισορροπίες δικαιωμάτων, και υποχρεώσεων, είτε δεν λαμβάνοθν υπόψιν δημοσιονομικές επιπτώσεις, ή ακόμα προκαλούν παραβιάσεις συνταγματικών προνοιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τούτους, είναι το γεγονός ότι κατά την τελευταία συνεδρία της συνόδου της Βουλής το 2016, θεσπίστηκαν σε μια συνεδρία της ολομέλειας πέραν των 80 νομοθετήματα που εκκρεμούσαν, σε πλείστα των οποίων προστέθηκαν τροπολογίες της τελευταίας στιγμής. Αποτέλεσμα: Υποβλήθηκαν στο Ανώτατο Δικαστήριο εκ μέρους του Προέδρου της Δημοκρατίας 16 συνολικά αναφορές ισάριθμων νομοθετημάτων κατόπιν εισήγησης του Γενικού Εισαγγελέα λόγω συνταγματικών παραβιάσεων και το Δικαστήριο διαπίστωσε πράγματι παραβιάσεις σε 15 από αυτά, τα οποία και ακύρωσε.

Κάποιο άλλο, εξ ίσου σοβαρό θέμα το οποίο παρατηρείται κατά την άσκηση των καθηκόντων μελών του κοινοβουλίου, το οποίο και αυτό με τη σειρά του δημιουργεί αισθήματα δυσπιστίας έναντι του θεσμού, είναι η συμμετοχή βουλευτών σε συζητήσεις ενώπιον κοινοβουλευτικών επιτροπών, είτε για θέματα που εγγράφονται προς συζήτηση, είτε για νομοθετήματα, ενώ θα έπρεπε να είχαν απόσχει ή έστω σε κάποιες περιπτώσεις, να δήλωναν ότι έχουν, κάποιο συγκρουόμενο με το θέμα, άμεσο ή έμμεσο συμφέρον. Το ίδιο ασφαλώς, και με επίταση ισχύει και για τη συμμετοχή σε ψηφοφορίες ενώπιον της Ολομέλειας της Βουλής. Άλλο θέμα, το οποίο επίσης δημιουργεί αλγεινές εντυπώσεις και δεν συμβάλλει στην ανύψωση του κύρους των μελών της νομοθετικής εξουσίας, είναι οι αυστηρές κομματικές τοποθετήσεις σε θέματα όπου θα έπρεπε να πρυτανεύει το κοινό και το δημόσιο συμφέρον και όχι η εξυπηρέτηση βραχυπρόθεσμων πολιτικών σκοπιμοτήτων αντί του εθνικού συμφέροντος.

Αναφορικά τώρα με την τρίτη εξουσία, τη Δικαστική. Είναι νομίζω αδιαμφισβήτητο ότι και αυτός ο θεσμός που κατ' εξοχήν ασχολείται με την απονομή δικαιοσύνης, διέρχεται περίοδο σοβαρής κρίσης. Προϊόντος του χρόνου, από την χρονολογία της ανεξαρτησίας της χώρας μας και μετέπειτα, άρχισαν να συσσωρεύονται και δυστυχώς να διαιωνίζονται, αντί να αντιμετωπίζονται, σωρεία προβλημάτων και δυσχερειών. Ένα καλό και αξιόπιστο σύστημα απόδοσης δικαιοσύνης με τα δεδομένα που ίσχυαν τότε το οποίο είχαμε παραλάβει από την Αγγλοκρατία, δυστυχώς δεν καταφέραμε να το διατηρήσουμε και να το εκσυγχρονίσουμε ώστε να ανταποκρίνεται στις διαχρονικές ανάγκες του ευαίσθητου τούτου τομέα. Οι μηχανισμοί απονομής της Δικαιοσύνης έχουν σε μεγάλο βαθμό απωλέσει την αξιοπιστία τους έναντι του απλού πολίτη, λόγω τριών βασικών παραγόντων:

1. Της υπέρμετρης καθυστέρησης στη διαδικασία εκδίκασης υποθέσεων.
2. Της αδυναμίας γενικότερου εκσυγχρονισμού και προσαρμογής του όλου συστήματος ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της εποχής μας.
3. Της ανυπαρξίας ικανοποιητικών ασφαλιστικών δικλείδων με τις οποίες να αποδεικνύεται η διαφάνεια και η αντικειμενική, όχι υποκειμενική, αμεροληψία των δικαστικών λειτουργών.

Ως προς τους πρώτους δύο παράγοντες, και με δεδομένο πλέον το γεγονός ότι η κατάσταση έχει φθάσει στο απροχώρητο, αποφασίστηκε η λήψη πολύ σημαντικών μέτρων επιφοράς ριζικών μεταρρυθμίσεων, που αν τελικά εγκριθούν από τη Βουλή, αναμένεται να συνδράμουν στην απάμβλυνση κάποιων εκ των προβλημάτων και στην ανάκτηση χαμένου εδάφους αξιοπιστίας. Ως προς τον τρίτο από τους ανωτέρω παράγοντες, είναι πιστεύω σε όλους γνωστή η πρόσφατη κρίση που είχε εκδηλωθεί στους κόλπους της δικαστικής εξουσίας, όπως γνωστοί είναι και οι λόγοι πρόκλησης της. Δεν θα ήθελα με αυτή την ευκαιρία να υπεισέλθω στις λεπτομέρειες του θέματος, το οποίο ομολογουμένως έχει προκαλέσει αισθήματα δυσπιστίας έναντι του θεσμού. Το γεγονός είναι ότι σε μια μικρή χώρα όπως είναι η Κύπρος αναμένεται να υπάρχουν μεταξύ δικαστικών λειτουργών, διαδίκων και δικηγόρων, πολύ συχνότερα παρά σε μεγάλες χώρες, θέματα ύπαρξης σχέσεων. Σχέσεων συγγένειας, σχέσεων φιλίας, επαγγελματικών και συναφών σχέσεων. Παρά την ύπαρξη αυτού του είδους των σχέσεων, μπορεί να μη είναι υπό αμφισβήτηση η ικανότητα ενός εκάστου δικαστικού λειτουργού να εκδικάζει κατά τρόπο υποκειμενικά αμερόληπτο κάθε μια υπόθεση, ανεξάρτητα από το ποιός είναι ο ενώπιον του βρισκόμενος διάδικος, ή ο ενώπιον του εμφανιζόμενος δικηγόρος. Όμως, σύμφωνα με γενικά αποδεκτές νομικές αρχές, το ζήτημα δεν περιορίζεται και δεν τίθεται κατ' αυτό τον τρόπο, δηλαδή υποκειμενικά. Εκείνο το οποίο πρέπει επίσης απαραίτητα να υπάρχει και να φαίνεται ότι υπάρχει, είναι αυτό που χαρακτηρίζεται ως αντικειμενική αμεροληψία. Όπως διατυπώνεται αυτό το θέμα μέσα από αποφάσεις των ίδιων των Δικαστηρίων, η δικαιοσύνη, δεν πρέπει μόνο να απονέμεται, αλλά πρέπει επίσης και να φαίνεται ότι απονέμεται. Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει ότι σε

κάθε διαδικασία στην οποία αναπόφευκτα εμπλέκονται δικαστές, δικηγόροι και διάδικοι, θα πρέπει να διασφαλίζονται όλα τα εχέγγυα, τα εξωτερικά εκείνα δηλαδή γνωρίσματα, από τα οποία να μη υπάρχει καμιά σκιά στη βεβαιότητα ότι θα διεξαχθεί μια καθόλα δίκαιη δίκη, ενώπιον ενός αμερόληπτου δικαστηρίου. Μπορεί για παράδειγμα, εγώ ως έμπειρος δικαστής να αισθάνομαι, ότι είμαι τόσο αμερόληπτος και πράγματι μπορεί να είμαι, ώστε να είμαι σε θέση δίκαια και αμερόληπτα και ανεπηρέαστα, να εκδικάσω υπόθεση που αφορά τον ίδιο τον αδελφό μου ή τον καλύτερο μου φίλο. Πως όμως θα πείσω ένα αντικειμενικό παρατηρητή ότι έκρινα αμερόληπτα αν αποφασίσω υπέρ του συγγενούς ή φίλου μου; Και πως μπορώ να πείσω τον συγγενή ή φίλο μου ότι έκρινα αμερόληπτα και όχι σκόπιμα, για να δείξω ότι δεν τον ευνόησα, αν κρίνω αρνητικά γι' αυτόν; Το θετικό που προκλήθηκε στις δικαστικές διαδικασίες λόγω της πρόσφατης κρίσης, είναι ότι ως αποτέλεσμα αυτής, θεσπίστηκε μια πιο αυστηρή Δικαστική Πρακτική που διέπει τις εκδικάσεις υποθέσεων από δικαστές οι οποίοι συνδεόνται με κάποιους τρόπους με δικηγόρους που εμφανίζονται ενώπιον τους και επίσης θεσπίστηκε για πρώτη φορά στην Κύπρο Οδηγός Συμπεριφοράς Δικαστών. Είναι όμως μακρύς ακόμα ο δρόμος για την διασφάλιση ή ανάκτηση της πλήρους αξιοπιστίας προς τον θεσμό τούτο και πολλά επενδύονται στις επιχειρούμενες μεταρρυθμίσεις που ενσωματώθηκαν σε νομοσχέδια που βρίσκονται ενώπιον της Βουλής.

Δυό λόγια στη συνέχεια σε σχέση με κάποιους άλλους ανεξάρτητους θεσμούς στη Δημοκρατία που και αυτοί φαίνεται να διέρχονται μέσα από περίοδο κρίσεως. Πρόκειται για τους ανεξάρτητους αξιωματούχους Γενικό Εισαγγελέα και Γενικό Ελεγκτή της Δημοκρατίας και για τον νομοθετικά καθιερωμένο θεσμό των Ερευνητικών Επιτροπών.

Ως εκ της θέσεως του και των συνταγματικών εξουσιών τις οποίες καθηκόντως ασκεί, ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας καθημερινά καλείται να λαμβάνει δύσκολες αποφάσεις. Είτε σε σοβαρές ποινικές περιπτώσεις, ως προς τη στοιχειοθέτηση ή μη υπόθεσης ώστε να ασκηθεί ποινική δίωξη, είτε σε μεγάλης σημασίας ζητήματα, ως προς την παροχή γνωματεύσεων που κρίνουν την νομιμότητα και/ ή συνταγματικότητα προτεινόμενων νόμων, πράξεων, αποφάσεων και συμβάσεων. Η εμπλοκή του Γενικού Εισαγγελέα σ' αυτής της σπουδαιότητας τα θέματα, αναπόφευκτα έχει δημιουργήσει διαφωνίες, τριβές, μέχρι και έχθρες, προερχόμενες από πρόσωπα των οποίων τα συμφέροντα, τα δικαιώματα ή οι σχεδιασμοί παραβλάπτονται, περιορίζονται ή ματαιώνονται λόγω των αποφάσεων ή γνωματεύσεων του Γενικού Εισαγγελέα. Όσο αναμενόμενες ή αναπόφευκτες και αν θεωρούνται τέτοιου είδους αντιδράσεις, σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να λαμβάνουν χώρα και να γίνονται ανεκτές οποιεσδήποτε οργανωμένες ή ενορχηστρωμένες επιθέσεις που μόνο σκοπό έχουν να βλάψουν τον θεσμό και/ή να εξοντώσουν τον φορέα του, επειδή δεν είναι αρεστές κάποιες ενέργειες του.

Παρόμοιες συμπεριφορές παρατηρούνται και με τον Γενικό Ελεγκτή της Δημοκρατίας, το κατ' εξοχή όργανο διασφάλισης της σωστής διαχείρισης του δημόσιου χρήματος. Μπορεί κατά καιρούς να εγείρονται διαφωνίες ως προς το κατά πόσο κάποια διερεύνηση στην οποία προβαίνει η Υπηρεσία του εμπίπτει στην, ή υπερβαίνει τη δικαιοδοσία του, ή ως προς τη δημοσιοποίηση κάποιων στοιχείων έρευνας. Το γεγονός όμως ότι τα καθήκοντα της ελεγκτικής Υπηρεσίας επιτελούνται κατά τρόπο αυστηρό, διεισδυτικό και εμπειριστατωμένο και το κυριώτερο, το γεγονός ότι τα όποια ευρήματα περί κακώς εχόντων, δεν παραμένουν στις εκθέσεις και στα συρτάρια γραφείων, είναι ιδιαίτερα θετικό και, σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη στοχοποίηση και συνεχή επίθεση από κάποιους εναντίον του ανεξάρτητου αυτού θεσμού.

Και τέλος, οι ανεξάρτητες ερευνητικές επιτροπές οι οποίες διορίζονται με βάση τη σχετική νομοθεσία, είτε από το Υπουργικό Συμβούλιο, είτε από τον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας. Πρόκειται για ένα πολύ χρήσιμο θεσμό ο οποίος εξυπηρετεί την ανάγκη ενδελεχών ερευνών ως προς γεγονότα με τη λήψη μαρτυρίας και την εξαγωγή ευρημάτων και συμπερασμάτων ως προς τον τρόπο χειρισμού πολυσήμαντων θεμάτων δημόσιου ενδιαφέροντος και συμφέροντος. Αυτή τη στιγμή η χρησιμότητα, η αναγκαιότητα και η αξία τέτοιων επιτροπών βρίσκεται στο ναδίρ. Οι δύο πιο σημαντικές πρόσφατες περιπτώσεις που καταγράφονται με τον πλέον αρνητικό τρόπο, είναι αφενός η Επιτροπή για τη διερεύνηση των αιτίων της τρομακτικής έκρηξης στο Μαρί και η πολύ πρόσφατη Επιτροπή Διερεύνησης των αιτίων της Κατάρρευσης του Συνεργατισμού. Και οι δύο αυτές Επιτροπές, κατόπιν ενδελεχούς διερεύνησης των επίδικων θεμάτων, υπέβαλαν τις εκθέσεις τους που περιλάμβαναν ξεκάθαρα συμπεράσματα περί ύπαρξης πολιτικών και άλλων ευθυνών. Οι άλλες ευθύνες διερευνήθηκαν περαιτέρω στην πρώτη περίπτωση και οδήγησαν σε ποινικές διώξεις και καταδίκες, ενώ στη δεύτερη διεξάγεται και βρίσκεται σε εξέλιξη αστυνομική διερεύνηση του ενδεχομένου στοιχειοθέτησης ποινικών ερευνών. Ως προς τα ευρήματα για σοβαρές πολιτικές ευθύνες, όμως καμιά ευθύνη δεν αναλήφθηκε από κανένα, μηδενιζομένης έτσι σχεδόν, της πραγματικής αξίας και χρησιμότητας των Επιτροπών, δεδομένου ότι δεν πρόκειται για επιτροπές ποινικών διερευνήσεων. Και το χειρότερο: Όχι μόνο δεν έγιναν δεκτά, ή έστω σεβαστά τα ευρήματα περί ευθυνών, αλλά παρουσιάστηκε και το απαράδεκτο φαινόμενο, αντί της καλόπιστης και ευπρεπούς έστω διαφωνίας, να αναλαμβάνεται μια προσπάθεια αποδόμησης των μελών των Επιτροπών, υποβάθμισης του έργου που παρήχθη κλπ. Όπως είναι εύκολα αντιληπτό από τον καθένα, τέτοιου είδους αντιδράσεις δεν πλήττουν τα συγκεκριμένα πρόσωπα που απαρτίζουν την Επιτροπή, αλλ' επιφέρουν καίρια πλήγματα προς τον ίδιο τον Θεσμό και την αξιοπιστία του. Είναι πλέον πολύ δύσκολο να αποδεχθεί διορισμό σε τέτοιες Επιτροπές ένα καθόλα κατάλληλα προσοντούχο και ευπόληπτο πρόσωπο, γνωρίζοντας ότι δυνατόν να τύχει ανάλογης συμπεριφοράς και μεταχείρισης σε περίπτωση που η αντικειμενική του κρίση κλίνει προς αρνητική για κάποιους τοποθέτηση. Και αν ακόμα αποδεχθεί διορισμό, δεν θα τελεί συνεχώς υπό το κράτος της πίεσης ενός τέτοιου ενδεχομένου;

Συνοψίζοντας, αναμφίβολο είναι το συμπέρασμα ότι πολύ σοβαροί θεσμοί του κράτους διάγουν περίοδο κρίσεως. Αυτό τούτο το γεγονός δημιουργεί και κατάπτωση αξιών. Όταν κλονίζεται, πολλές φορές τεχνηέντως, η εμπιστοσύνη των πολιτών προς τους θεσμούς του κράτους, τους θεσμούς που εκπροσωπούν τη δημοκρατία, τη Δικαιοσύνη, τη χρηστή διοίκηση, χάνονται και οι αξίες. Διορθωτικά μέτρα μπορούν να ληφθούν. Δεν μπορεί όμως και δεν πρέπει, αυτά να αναλαμβάνονται και να προωθούνται από ένα, δύο, τρία άτομα και οι υπόλοιποι να παραμένουν απαθείς θεατές. Οι ισχυρότερος συνήγορος και υποστηρικτής της διαφθοράς και της διαπλοκής, είναι η απάθεια, η ανοχή και η αδιαφορία των πολιτών.

Για να γυρίσει ο Ήλιος, θέλει δουλειά πολλή. Θέλει και πρωτομάστορες και επιστάτες και εργάτες πολλούς.

Με αυτά τα λίγα, εκφράζω ξανά την εκτίμηση και τις ευχαριστίες μου προς τον αγαπητό Νίκο Χαραλάμπους, το τιμώμενο απόψε πρόσωπο και του εύχομαι ό,τι καλύτερο στη συνέχεια.

Ομιλία από τον τιμώμενο Νίκο Χαραλάμπους

«Η κρίση των πολιτικών Θεσμών»

Είμαι βαθύτατα συγκινημένος για την τιμή που μου γίνεται σήμερα από το Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας και για τα όσα λέχθηκαν για το πρόσωπό μου. Ομολογώ πως δεν ανέμενα αυτή την τιμή. Δεν υπήρξα μια προβεβλημένη και «τρανταχτή» προσωπικότητα, που να περιφέρεται στους τηλεοπτικούς σταθμούς ως έγκριτος νομικός ή πολιτικός αναλυτής, ώστε να πληρώ τα κριτήρια, που, κατά κανόνα, ισχύουν για τέτοιες διακρίσεις. Επίσης, διάφοροι λόγοι, δεν μου επέτρεψα να προσφέρω όσα μπορούσα. Εξ' ου και οι παραιτήσεις μου από ορισμένα αξιώματα που μου ανατέθηκαν. Πίστευα και εξακολουθώ να πιστεύω ότι τα αξιώματα είναι επάλξεις για προσφορά και όχι καρέκλες για βόλεμα. Έτσι, αγαπητέ μου κε Θεοφάνους, το Κέντρο σας έχει, επί του προκειμένου, πρωτοτυπήσει. Σας ευχαριστώ θερμά γι' αυτήν την πρωτοτυπία σας.

Θα ασχοληθώ, τώρα, με το θέμα της ομιλίας μου, που είναι «Η κρίση των πολιτικών θεσμών». Ζητώ, εκ των προτέρων, τη συγγνώμη αυτών που, κατά τον ένα ή τον άλλο λόγο, θα ενοχλήσουν τα λεγόμενά μου. Πρόθεσή μου δεν είναι να κάνω τον από καθέδρας κριτή, αλλά να συμβάλω, με τις μικρές μου δυνάμεις, στην προσπάθεια για διόρθωση των κακώς εχόντων. Δεν τρέφω αυταπάτες. Για να γυρίσει ο Ήλιος, θέλει δουλειά πολλή. Όμως, δεν μου διαφεύγει ότι κάποτε, το 400 περίπου π.Χ., κραυγές μερικών χηνών, έσωσαν το Καπιτώλιο από τους Γαλάτες.

Υπάρχει, όπως εύστοχα αναλύθηκε, κρίση θεσμών και αξιών σ' αυτό τον τόπο. Από τους θεσμούς, αυτοί που πάσχουν περισσότερο είναι οι πολιτικοί. Αυτή η κρίση, χρονολογείται από τα πρώτα χρόνια της ζωής της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Ολόκληρος ο κρατικός μηχανισμός στελεχώθηκε – και όταν το κράτος ήταν ακόμη δικοινοτικό – από άτομα κατά το πλείστο ανεπαρκή, που είχαν μόνο την ιδιότητα του «αγωνιστή». Μερικοί, που πήραν και ηγετικές θέσεις, ήταν αγράμματοι και άξεστοι. Άλλοι ήταν νεαροί και άπειροι δικηγόροι. Υπήρχαν και οι γόννοι του παλαιού κατεστημένου, το οποίο επέδειξε καταπληκτικές ικανότητες προσαρμογής στη νέα κατάσταση πραγμάτων. Υπήρξαμε, τότε, μάρτυρες ενός ευρείας έκτασης «βολέματος» των ημετέρων. Δεν είχε σημασία πόσα ξέρεις, αλλά ποιον ξέρεις.

Η κρίση στους πολιτικούς θεσμούς έφερε και αυτό που ονομάζω κρίση πολίτη. Κρίση υπεύθυνων πολιτών με αίσθηση υποχρεώσεων και δικαιωμάτων.

Δυστυχώς, το πορτρέτο του μέσου Κύπριου προκαλεί αισθήματα απογοήτευσης και απαισιοδοξίας. Αδιαφορία και απάθεια για θέματα που αφορούν την ίδια την εθνική του επιβίωση. Εξασθενημένη ευαισθησία και σε θέματα που αφορούν τη διαφθορά, την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των αρχών της χρηστής διοίκησης. Γι' αυτό, και ο απόηχος από τα σκάνδαλα δεν διαρκεί πολύ.

Η κρίση είναι έκδηλη στην καθημερινή ζωή μας, όπου ο άκρατος ατομικισμός, η έλλειψη δημόσιου πνεύματος και η αδιαφορία για τα όσα τεκταίνονται γύρω μας, είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της γνωρίσματα.

Μας προκαλούν θλίψη και συγκλονισμό τραγικά γεγονότα που λαμβάνουν χώρα, όπως είναι η πρόσφατη περίπτωση του τραγικού τέλους του δεκαπεντάχρονου Στυλιανού. Όμως, το δράμα αυτού του άτυχου αγοριού εκτυλισσόταν, για καιρό, μπροστά στα μάτια μας και εμείς σφυρίζαμε αδιάφορα.

Μια παρόμοια συμπεριφορά παρατηρείτο και σε δυο αρχαίες ελληνικές πόλεις: Στα Άβδηρα, που ήταν χτισμένη στις όχθες του Νέστου και στη Σύβαρη της Κάτω Ιταλίας. Από τον τρόπο ζωής των κατοίκων αυτών των πόλεων, προήλθαν οι χαρακτηρισμοί «αβδηριτισμός» και «συβαριτισμός». Ο πρώτος, σημαίνει ματαιοδοξία και επιδειξιμανία και ο δεύτερος, μαλθακότητα, τρυφηλότητα, πολυτελή και ανέμελο τρόπο ζωής.

Οι σκεπτόμενοι ενεργοί πολίτες, οι άνθρωποι που συνειδητοποιούν τα δικαιώματά τους και τις υποχρεώσεις τους ως πολιτών, εξακολουθούν να αποτελούν μειοψηφία. Όμως, θα πρέπει να ομολογήσω ότι ο αριθμός των ενεργών πολιτών αυξάνεται τα τελευταία χρόνια. Εδώ, οφείλω να σημειώσω τη σωστή λειτουργία των διαφόρων ελεγκτικών Αρχών, καθώς και τη θετική συνεισφορά των κρατικών και ιδιωτικών Πανεπιστημίων.

Στη διαμόρφωση του σημερινού πορτρέτου του κύπριου πολίτη συνέβαλαν πολλοί παράγοντες

Πρώτιστα, το σαθρό πολιτικό σύστημα, το οποίο επέφερε την απαξίωση των πολιτών προς τους πολιτικούς, αλλά και την ίδια την πολιτική ως αξία, όπως θα αναφερθώ πιο κάτω. Στο σημείο αυτό, θέλω να τονίσω ότι με τα όσα αναφέρω πιο κάτω, δεν ισοπεδώνω όλους τους πολιτικούς, πρώην και νυν, του τόπου, ούτε και μηδενίζω την προσφορά όλων. Υπάρχουν οι τιμητικές εξαιρέσεις. Όμως, το να αρνούμεθα τη σαθρότητα του πολιτικού συστήματος, συνιστά στρουθοκαμηλισμό.

Το πολιτικό σύστημα άφησε να καλλιεργηθεί και η κουλτούρα της ατιμωρησίας. Όταν οι νόμοι δεν εφαρμόζονται ποτέ ή μόνον επιλεκτικά, τότε οι νόμοι είναι όπως ο ιστός της αράχνης, που συγκρατεί μόνο τα αδύνατα έντομα, ενώ τα ισχυρά τον θραύουν, για να θυμηθούμε τον περίφημο διάλογο του Αναχάρσεως με τον Σόλωνα, που αναφέρεται στο βιβλίο του Πλουτάρχου, Βίοι Παράλληλοι, Σόλων, 5.

Σύμπτωμα αυτής της «κουλτούρας» ήταν η απάθεια των πολιτών. Η διαφθορά αντιμετωπιζόταν σαν κάτι σχεδόν φυσιολογικό, ή τουλάχιστον ανεκτό. Μερικοί τη θεωρούσαν και «καπατσοσύνη». Δεν λειτουργούσε ο μηχανισμός της κοινωνικής απαξίας και περιφρόνησης. Στην κοινωνία είχε εδραιωθεί η πεποίθηση ότι όλα μπορούν να συμβούν, όλα είναι θεμιτά, αρκεί να μη σε πιάσουν.

Τέλος, το πολιτικό σύστημα δεν προνόησε για μια σωστή παιδεία των πολιτών. Με τη λέξη παιδεία, δεν εννοώ μόνο τα γνωσιακά εφόδια που παρέχει η σχολική εκπαίδευση. Αναφέρομαι σε μια γενικότερη παιδεία που παρέχουν, αρχικά, τα σχολεία, και, στη συνέχεια, η ίδια η πολιτεία. Βασικό έργο της πολιτείας είναι να μορφώνει πολίτες υπεύθυνους, σκεπτόμενους, καλλιεργημένους, κοινωνικά ευαίσθητους, πολίτες που να αποδέχονται τη διαφορετικότητα, πολίτες με ιδανικά, αρχές και αξίες, πολίτες που αγαπούν την πατρίδα τους. Πολίτες που εμφορούνται από υγιή πατριωτισμό ο οποίος εκδηλώνεται με πράξεις, που θέτουν το γενικό συμφέρον πάνω από το ατομικό. Που δεν σπεύδουν στα δικαστήρια γιατί μειώθηκαν οι παχυλοί μισθοί και συντάξεις τους, ενώ ο διπλανός τους σιτίζεται από τα κοινωνικά παντοπωλεία και δεν έχει στέγη να κοιμηθεί τη νύχτα.

Με την κρίση των θεσμών, συμπορεύεται και η τρώση των αξιών.

Η αξιοκρατία, όπως και άλλες εύηχες έννοιες, έχει στρεβλωθεί και παραποιηθεί από την πρακτική της πολιτικής διγλωσσίας. Την αξιοκρατία πολλοί την ευαγγελίζονται, αλλά ελάχιστοι τη σέβονται. Η αξιοκρατία, ως έννοια, είναι απλή. Σημαίνει την επιλογή και ανάδειξη αυτών που διαθέτουν την περισσότερη αξία και ικανότητα για να καταλάβουν ένα αξίωμα ή μια θέση.

Η αξιοκρατία είναι έκφανση της αρχής της ισότητας των πολιτών. Η αρχή αυτή επιβάλλει την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στον κάθε πολίτη για διεκδίκηση θέσης ή αξιώματος στην πολιτεία. Το δικαίωμα πρόσβασης στις δημόσιες λειτουργίες είναι στενά συνυφασμένο με την ιδιότητα του πολίτη.

Η αξιοκρατία πλήττεται στον τόπο μας, διαχρονικά, από την ευνοιοκρατία, με τις διάφορες μορφές της, και η οποία οδηγεί στην ανικανοκρατία και τη μετριοκρατία.

Δεν είναι υπερβολή αν ισχυριστούμε ότι η παρατηρούμενη ανεπάρκεια στη δημόσια διοίκηση οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και στην αναξιοκρατική της στελέχωση. Τα μεγάλα και χρόνια προβλήματα της δημόσιας διοίκησης, τα είχα επισημάνει από τις πρώτες Ετήσιες Εκθέσεις, που υπέβαλλα στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ως Επίτροπος Διοικήσεως. Από τη διερεύνηση μεγάλου αριθμού παραπόνων, πρόβαλλε η εικόνα μιας αργοκίνητης, αναποτελεσματικής και, όχι σε λίγες περιπτώσεις, διεφθαρμένης μηχανής, ανίκανης να ανταποκριθεί στις προκλήσεις των καιρών.

Μια από τις χειρότερες μορφές ευνοιοκρατίας είναι η κομματοκρατία, που είναι το θεμέλιο του πελατειακού κράτους που βιώνουμε. Τα συμβούλια των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου συγκροτούνται από εκπροσώπους κομμάτων, άσχετους, κατά το πλείστον, με το αντικείμενο της εργασίας που τάχθηκαν να επιτελέσουν. Επιχειρήθηκε, μάλιστα, αυτή η νοσηρή κατάσταση να θεσμοθετηθεί με τη ψήφιση του Νόμου 149 του 1988 που πρόβλεπε για την εκπροσώπηση των πολιτικών κομμάτων στα διοικητικά συμβούλια των αναφερόμενων σ' αυτόν νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Ευτυχώς, ο Νόμος αυτός κρίθηκε το 1991 ως αντισυνταγματικός.

Η ευνοιοκρατία εκδηλώνεται βασικά με το ρουσφέτι. Το ρουσφέτι όλοι το αναθεματίζουν αλλ' ελάχιστοι το αποφεύγουν γιατί, όπως επανειλημμένα έχω γράψει και πει, αυτό αποτελεί, στην Κύπρο, μια καθιερωμένη μέθοδο διεξαγωγής του πολιτικού παιγνιδιού, το οποίο βασίζεται στις πελατειακές σχέσεις.

Κανονικά, η επικράτηση της αξιοκρατίας θα έπρεπε να είναι το κύριο μέλημα κάθε κυβέρνησης αφού η στράτευση των άξιων θα ενισχύσει την παραγωγικότητα της κρατικής μηχανής και έτσι θα συντελέσει στην επιτυχία του έργου της κυβέρνησης, που είναι η επιτυχής διακυβέρνηση του τόπου. Όμως, τα στελέχη των εκάστοτε κυβερνήσεων που εφαρμόζουν στην πράξη αυτήν την αρχή, είναι ελάχιστες τιμητικές μονάδες.

Δυστυχώς, το ρουσφέτι δεν εξαλείφεται εύκολα. Απαιτείται μια πολυχρόνια διεργασία και διαρκής παιδεία των πολιτών για να καλλιεργηθούν νέες νοοτροπίες και συμπεριφορές.

Το ρουσφέτι δεν πατάσσεται με νομοθετικά μέτρα. Το 2001 ψηφίστηκε ο Νόμος 27(I)/2001, με τον οποίο τροποποιήθηκε ο Ποινικός Κώδικας και θεσπίστηκε το άρθρο 105 Α, που «ποινικοποιεί» το ρουσφέτι. Δεν είναι λίγοι αυτοί που έσπευσαν να πανηγυρίσουν και το τέλος της εποχής του ρουσφετιού, με την ποινικοποίησή του.

Σε ένα άρθρο μου, τότε, παρατήρησα ότι αποτελεί, το λιγότερο, αφέλεια, αν όχι ευτελή λαϊκισμό, μια τέτοια προσέγγιση και διατύπωση την αμφιβολία μου αν θα υπάρξει, έστω και μια γνήσια υπόθεση, που θα προσαχθεί στο δικαστήριο.

Εκφράζοντας αυτές τις επιφυλάξεις και προβληματισμούς, δεν αμφισβήτησα, με οποιοδήποτε τρόπο, την αναγκαιότητα της θέσπισης αυτού του Νόμου. Εκείνο που αμφισβήτησα είναι τις πιθανότητες να αποδειχθεί ο Νόμος, από μόνος του, αποτελεσματικός.

Έκτοτε, παρουσιάστηκε μόνο μια περίπτωση. Καταδικάστηκαν σε φυλάκιση με αναστολή, δυο δημόσιοι υπάλληλοι που υπηρετούσαν στο Υπουργείο Γεωργίας και εκτελούσαν, προφανώς, εντολές άνωθεν. Ένας από αυτούς, υπηρετούσε ως υπεύθυνος του Γραφείου του Υπουργού. Το Δικαστήριο,

στην απόφασή του, άφησε αιχμές γιατί δεν περιλήφθηκε στο κατηγορητήριο και ο τότε Υπουργός Γεωργίας.

Επίσης, δεν αμφισβητώ τη χρησιμότητα της θεσμοθέτησης μέτρων που αποβλέπουν στη καθιέρωση αντικειμενικών και μετρήσιμων κριτηρίων για τις προσλήψεις, προαγωγές και μεταθέσεις υπαλλήλων του δημόσιου τομέα. Ούτε και αμφισβητώ την καθιέρωση διαφανών διαδικασιών κατά την κατακύρωση προσφορών και την εξέταση αιτήσεων.

Όπως έχω αναφέρει, η κρίση των πολιτικών θεσμών, επέφερε και την απαξίωση των πολιτών προς τους πολιτικούς.

Η απαξίωση στρέφεται πρώτιστα προς τα κόμματα. Είναι αφάνταστα δύσκολο να δεχθούμε, ότι τα κυπριακά κόμματα μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες της κοινωνίας και του κράτους. Και δεν αναφέρομαι στα πολιτικές ομάδες που σχηματίζουν κατά καιρούς οι διάφοροι πολιτικάντηδες. Αναφέρομαι στα κόμματα που διατηρήθηκαν μέσα στον χρόνο.

Την οργάνωση και λειτουργία των κομμάτων την χαρακτηρίζουν η αδιαφάνεια και η εσωστρέφεια. Το στελεχικό τους δυναμικό παράγεται και ανακυκλώνεται μέσα στις γνωστές κομματικές θερμοκοιτίδες. Υπάρχουν, βέβαια, και οι εξαιρέσεις. Οι εξαιρέσεις αυτές υπάρχουν για να επιβεβαιώσουν τον κανόνα.

Πέραν τούτο, η εσωστρέφεια ευνοεί και τον «νεποτισμό» για τη στελέχωση των κομμάτων, όταν υπάρχουν τα δεδομένα. Τότε, κριτήριο της επιλογής είναι η οικογενειακή καταγωγή ή η συγγένεια με πρόσωπα που διετέλεσαν ηγέτες ή στελέχη τους. Έτσι, βλέπουμε τα νεαρά βλαστάρια των πολιτικών να εκτοξεύονται στα ύψη της πολιτικής πυραμίδας, μόλις κάνουν τα πρώτα τους πολιτικά βήματα.

Αν μελετήσουμε την ιστορία των κυπριακών πολιτικών κομμάτων θα βρούμε ετερόκλητες πολιτικές συμμαχίες, που συνομολογούνται με προφανή στόχο την κατάληψη της εξουσίας και το διαμοιρασμό των λαφύρων της.

Οι ετερόκλητες αυτές συμμαχίες διαλύονταν στα εξών σενετέθησαν, συνήθως λίγους μήνες πριν τη λήξη της θητείας του Προέδρου που ανέδειξαν, με τους αποχωρούντας εταίρους να μεταβάλλονται σε σκληρούς επικριτές εκείνων, τους οποίους στήριξαν για να εκλεγούν. Ο χρόνος, που έχω στη διάθεσή μου, δεν μου επιτρέπει να αναφερθώ σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, μερικές από τις οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν και ως εξωφρενικές.

Στην κυπριακή πολιτική ιστορία παρελαύνουν και αρκετοί πολιτικοί διάπτοντες αστέρες. Μερικοί ξεχώρισαν για την πολιτική τους μικρόνοια, αλλά και για την καπατσοσύνη τους στην απόκτηση βρώμικου πολιτικού χρήματος.

Με βάση το πιο πάνω σκηνικό, μια μεγάλη μερίδα πολιτών και, κυρίως, των νέων μας, απέχει από τη κομματική ζωή του τόπου, απαξιώνει τους πολιτικούς, αλλά και την ίδια την πολιτική. Το πρόβλημα έχει τεράστιες διαστάσεις, γιατί, ενώ τους πολιτικούς μπορούμε να τους αλλάξουμε, η πολιτική, ως αξία του δημοκρατικού πολιτεύματος, είναι αναντικατάστατη.

Η πολιτική είναι αναγκαία εφόσον η ύπαρξη κράτους είναι αναγκαία. Η κρατική εξουσία προϋποθέτει κάποιον φορέα και η πολιτική δεν είναι παρά το σύνολο των ενεργειών που συνδέονται με την ανάδειξη του φορέα της κρατικής εξουσίας.

Στις τελευταίες δεκαετίες η πολιτική έχει «εμπορευματοποιηθεί» και κατευθύνεται από τους κανόνες της αγοράς. Πολιτικά προγράμματα, πολιτικοί λόγοι και συνθήματα είναι δημιουργήματα επαγγελματιών, των επικοινωνιολόγων, που αναλαμβάνουν να «πουλήσουν» στον κόσμο, για λογαριασμό των πολιτικών και των κομμάτων, μια εξιδανικευμένη «εικόνα».

Ισχύουν, επίσης, και οι κανόνες της «τηλεοπτικής δημοκρατίας». Οι σχέσεις εξάρτησης πολιτικής και ΜΜΕ πήραν διαστάσεις απίστευτες. Οι πολιτικοί χρησιμοποιούν τα ΜΜΕ και χρησιμοποιούνται από αυτά. Η «τηλεοπτική δημοκρατία» έχει δημιουργήσει ένα είδος «προβεβλημένων» πολιτικών των οποίων η διασημότητα δεν οφείλεται στην κοινοβουλευτική ή, γενικά, την πολιτική ή δημόσια τους δραστηριότητα και προσφορά, αλλά στη συχνή τηλεοπτική τους προβολή.

Αυτή η πολιτική κουλτούρα συνιστά φοβερή απειλή για την ίδια την πολιτική και γενικά τη δημοκρατία.

Όμως, όπως έχω αναφέρει, η ύπαρξη των πολιτικών και των κομμάτων και, γενικά, της πολιτικής είναι αναγκαία. Γι' αυτό και οι πολίτες έχουν υποχρέωση να προστατεύσουν την πολιτική ως αξία από νοθεύσεις, όπως αυτές που περιγράφω πιο πάνω, επιστρατεύοντας την κριτική τους ικανότητα για να επιλέγονται οι καλύτεροι.

Η δημοκρατία για να λειτουργεί σωστά απαιτεί την ύπαρξη ενεργών πολιτών.

Στο δημοκρατικό πολίτευμα ο πολίτης έχει σοβαρές ευθύνες να εκπληρώσει. Για όσους αποποιούνται των ευθυνών τους ισχύει αυτό που έγραψε ο Θουκυδίδης στον Επιτάφιο του Περικλέους: «... τον τε μηδέν τώνδε μετέχοντα (των πολιτικών) ουκ απράγμονα αλλ' αχρείον νομίζομεν». (Θουκυδίδου Ιστορίαι, Β', 40). Σύμφωνα με μετάφραση του

Ελευθερίου Βενιζέλου, «... εκείνον που δεν μετέχει εις αυτά (τα πολιτικά πράγματα) θεωρούμεν όχι φιλήσυχον αλλ' άχρηστον πολίτην».

Η κρίση των θεσμών και των αξιών ευνόησε τη διόγκωση του λαϊκισμού, στον οποίο προσφεύγουν οι πολιτικοί. Ο λαϊκισμός δεν έχει πολιτική ταυτότητα. Μπορεί να είναι δεξιός, αριστερός, κεντρώος, οικολογικός, νεοφασιστικός κτλ.

Χειρίστη μορφή λαϊκισμού είναι η πατριδοκαπηλία. Στον τόπο μας, το επάγγελμα του πατριώτη αποδείχθηκε πολύ προσοδοφόρο. Υπάρχει, προς τούτο, το πρόσφορο έδαφος, που καλλιέργησαν η πικρία και η απελπισία του λαού μας από την εθνική τραγωδία του 1974. Γι' αυτούς, που μετέρχονται ως επάγγελμα τον πατριωτισμό, ισχύουν αυτά που είπε το 1775 ο Samuel Johnson: «Ο πατριωτισμός είναι το τελευταίο καταφύγιο του παλιανθρώπου, του απατεώνα», με ελεύθερη μετάφραση. Αλλά και τα όσα έγραψε ο Γεώργιος Σουρής, σατυρικός ποιητής και εκδότης της εφημερίδας «Ρωμιός», που πέθανε πριν ακριβώς 100 χρόνια: «έχουν μονίμως ως επάγγελμα την σωτηρία της πατρίδος. Δι ο, και αποφεύγουν επιμελώς να την σώσουν. Μετά την σωτηριάν, δεν θα έχουν επάγγελμα».

Υπάρχουν, όμως, και αυτοί που ενσπείρουν τη ψευδαισθηση ότι, με τις διακοινοτικές συνομιλίες και, με βάση τα όσα έχουν μέχρι σήμερα συμφωνηθεί, θα επανενωθεί και απελευθερωθεί η πατρίδα μας.

Ας γίνει, επι τέλους, κατανοητό ότι το Κυπριακό δεν θα το λύσουν – γιατί δεν μπορούν να το λύσουν – ο Πρόεδρος Αναστασιάδης και ο περιθωριοποιημένος και υπό αποδόμηση Ακιντζί. Ας το αντιληφθούν τούτο και οι κύριοι με τα ηχηρά ονόματα, που συγκρότησαν, τελευταία, την πλατφόρμα «Απόφαση Ειρήνης». Γιατί, το Κυπριακό δεν είναι δικοινοτική διαφορά. Γι αυτό και οι ατέρμονες διακοινοτικές συνομιλίες, που διεξάγονται εδώ και 42 χρόνια, απέβησαν άκαρπες. Το Κυπριακό είναι πρόβλημα, που ανάγεται στους τουρκικούς επεκτατικούς σχεδιασμούς, και οι οποίοι χαράχθηκαν πριν από 63 χρόνια. Για την επίτευξη αυτών των σχεδιασμών, έγινε η τουρκική εισβολή του 1974 και η αλλοίωση του δημογραφικού χαρακτήρα των κατεχομένων που επακολούθησε.

Στις πρόσφατες συνομιλίες με την απεσταλμένη του ΟΗΕ κα Λουτ, η Τουρκία δεν απέβλεπε στη συνομολόγηση όρων αναφοράς, αλλά όρων παράδοσης.

Το Κυπριακό, θα λυθεί μόνο όταν η Τουρκία αναγκαστεί - για να εξυπηρετήσει πιο ζωτικά της συμφέροντα - να εγκαταλείψει αυτούς τους σχεδιασμούς της, για κατάληψη της Κύπρου.

Δεν νομίζω να υπάρχει κανείς που να μην θέλει την ειρήνη και τις αρμονικές σχέσεις τόσο με τους Τουρκοκυπρίους όσο και με την Τουρκία. Να γίνει η Κύπρος η γέφυρα που θα συνενώσει φιλικά τον Ελληνικό και τον Τουρκικό λαό. Είμαστε καταδικασμένοι από τη Γεωγραφία να επιδιώξουμε

τούτο. Όμως, άλλο η πραγματική ειρήνη, που θα διασφαλίζει την εθνική επιβίωση του κυπριακού ελληνισμού, σε ένα κράτος σύγχρονο και δημοκρατικό και άλλο η παράδοση που θα μας ξαναμετατρέψει σε ραγιάδες.

Η συστηματική και κατά συρροή επέμβαση της Βουλής στις εξουσίες και αρμοδιότητες των άλλων συντεταγμένων εξουσιών και αρχών, έχει ως γενεσιουργό αιτία τον λαϊκισμό. Ο μελετητής του κυπριακού Συνταγματικού Δικαίου θα βρει μια πλουσιότατη νομολογία στο θέμα της αρχής της διάκρισης των εξουσιών, μιας από τις πιο θεμελιώδεις αρχές του πολιτεύματός μας, που κατά κόρο παραβιάζει η Βουλή, θεσπίζοντας αντισυνταγματικούς νόμους.

Πριν από μερικά χρόνια, η Επιτροπή Θεσμών αποφάσισε να διερευνήσει το μεγάλο οικονομικό έγκλημα. Ανάλαβε ρόλο ντετέκτιβ, δικαστή και εισαγγελέα χωρίς να διαθέτει ούτε τις κατάλληλες υπηρεσίες, ούτε τις απαραίτητες γνώσεις, αλλά ούτε και το τεκμήριο της αντικειμενικότητας.

Δεν ήταν δική της δουλειά η διερεύνηση τέτοιου θέματος. Ο Γενικός Εισαγγελέας την έχει, άλλωστε, προειδοποιήσει ότι η ενασχόλησή της με τέτοια θέματα είναι δυνατόν να προκαλέσει ζημιά στο ανακριτικό έργο και στην προσαγωγή των πραγματικών ενόχων στη δικαιοσύνη. Τελικά, αυτό που πέτυχε, με την ερασιτεχνική και λαϊκίστικη συμπεριφορά της, ήταν να δημιουργήσει σύγχυση μέσα στους πολίτες.

Από χρόνια έπρεπε να είχαν καταλήξει σε ένα ορθό - και μέσα στα συνταγματικά όρια - πλαίσιο, που θα προστατεύει μεν τις ευάλωτες ομάδες, αλλά όχι τους στρατηγικούς κακοπληρωτές. Πνίγηκαν, όμως, οι προσπάθειες στο λαϊκισμό.

Λαϊκίστικα είναι και τα ελατήρια που, ενίοτε, ωθούν τους πολιτικούς μας να ασχολούνται με ασήμαντα θέματα και να καβγαδίζουν, όπως κάποτε οι Αβδηρίτες, «περί όνου σκιάς». Άσχετα, αν ο τόπος ταλανίζεται από πελώρια προβλήματα. Αρκεί, αυτά τα θέματα να προσφέρονται για αύξηση της κομματικής πελατείας.

Με τα μεγάλα θέματα της διαφθοράς και της διαπλοκής, θα ασχοληθώ μόνο επιφανειακά, γιατί τα όσα είπε ο αξιότιμος Γενικός Εισαγγελέας με καλύπτουν πλήρως.

Πολλά πρέπει να γίνουν για να περιοριστεί η διαφθορά. Να εξαλειφθεί, είναι αδύνατο. Δεν θα επεκταθώ, γιατί η πτυχή αυτή έχει καλυφθεί. Θα πω μόνο τούτο:

Οποιαδήποτε μέτρα και αν ληφθούν, δεν θα είναι αρκετά. Χρειάζονται και οι κατάλληλοι άνθρωποι στα πολιτειακά αξιώματα και, γενικά, στον κρατικό μηχανισμό. Και τα πιο αξιόλογα νομοθετήματα αχρηστεύονται και εξευτελίζονται στα χέρια ακατάλληλων ανθρώπων.

Για την αντιμετώπιση της μάστιγας αυτής, δεν προσφέρεται το περιβόητο «πόθεν έσχες». Μάλιστα, μπορεί ένας να ισχυριστεί ότι ένα τέτοιο μέτρο μπορεί να αποτελέσει και «άλλοθι» για όσους «έσχον» από επιλήψιμο «πόθεν». Δεν χρειάζονται ιδιαίτερες νομικές ή λογιστικές γνώσεις για να φανεί πόσο εύκολο είναι να αποκρυβεί το «έσχες» που είναι προϊόν αδιαφανών και κολάσιμων «συναλλαγών».

Νότα αισιοδοξίας σε όλον αυτό τον κυκεώνα της διαφθοράς, αποτελεί το γεγονός ότι σήμερα υπηρετεί στο αξίωμα του Γενικού Εισαγγελέα ένα άτομο με ήθος και άρτια κατάρτιση, και που έχει, ήδη, αποδείξει στην πράξη την ικανότητα και εντιμότητά του, αλλά και την αποφασιστικότητά του να διώξει το έγκλημα, οποιοσδήποτε και αν είναι ο δράστης του. Έτσι, είδαμε μεταξύ των ενοίκων των Κεντρικών Φυλακών και «λαμόγια του λευκού κολλάρου».

Ο κ. Κληρίδης ασκεί τα καθήκοντά του αντικειμενικά και απροσωπώληπτα, ανθιστάμενος σε παρεμβάσεις και σε απόπειρες υπόσκαψης του έργου του από το πολιτικό, οικονομικό και μιντιακό κατεστημένο. Δεν άγεται και φέρεται από τα ΜΜΕ, για να τους είναι αρεστός. Πρόσφατο παράδειγμα, η σωστή απόφασή του για τον Μητροπολίτη Μόρφου. Στη δημοκρατία, οι ανοητολογίες, δεν στοιχειοθετούν, από μόνες τους, ποινικό αδίκημα. Μπορούν να εκφράζονται ελεύθερα.

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει είναι τεράστιες και, για το λόγο αυτό, απαιτείται η κατανόηση και η συμπάρασταση των πολιτών και, κυρίως, των ΜΜΕ, όσων από αυτά δεν είναι διαπλεκόμενα. Δεν είναι εύκολο να αποκαλυφθούν με βεβαιότητα οι έντεχνες υπόγειες συναλλαγές ανάμεσα στους ενεχομένους.

Στον αγώνα του για πάταξη της διαφθοράς και, γενικά, του οικονομικού εγκλήματος, αντιμετώπισε προσκόμματα και από εκεί που δεν έπρεπε. Τη δικαστική εξουσία της οποίας οι δυσλειτουργίες είναι αρκετές.

Εκτός από τη ποιοτική ανεπάρκεια, που παρατηρείται σε αριθμό δικαστών – που δεν είναι τωρινό φαινόμενο – είναι και το φαινόμενο της έλλειψης της απαιτούμενης αντικειμενικής αμεροληψίας των δικαστών, που δεν φαίνεται να αντιμετωπίζεται επαρκώς, με βάση τις υποδείξεις της Greco.

Όταν εξασφαλίζουν, εξώδικα, αποζημίωση από την Τράπεζα Κύπρου, κάτοχοι αξιογράφων, που είναι οικείοι του Προέδρου του Ανωτάτου Δικαστηρίου, ενώ η εν λόγω τράπεζα δεν δέχεται καν να συζητήσει κάτι τέτοιο με άλλους κάτοχους αξιογράφων, τότε, η «γυναίκα του Καίσαρα», μπορεί να είναι τίμια - και τούτο δεν το αμφισβητώ - όμως, δεν φαίνεται να είναι τίμια!

Όμως, εκείνο που προκάλεσε την αγανάκτησή μου είναι αυτό που συνέβη στις 24 περασμένου Ιουλίου στην αίθουσα του Κακουργιοδικείου, με την, επιεικώς, επονείδιστη συμπεριφορά μεγαλοδικηγόρου προς τον Γενικό Εισαγγελέα.

Ο εν λόγω δικηγόρος είπε ότι ο Γενικός Εισαγγελέας «είναι αίσχος για τη δικαιοσύνη της Κύπρου και κατέστρεψε τα δικαστήρια». Ο Γενικός Εισαγγελέας αντέδρασε ζητώντας από το δικαστήριο να τον προστατεύσει. Ο πρόεδρος του δικαστηρίου προτίμησε να διακόψει προσωρινά τη συνεδρία.

Όταν ξανάρχισε η διαδικασία, ο παρεκτραπείς δικηγόρος απολογήθηκε. Δεν γνωρίζουμε τι προηγήθηκε, για να καταλαγιάσει ο «βρασμός ψυχής» του δικηγόρου. Η απολογία του έγινε αποδεκτή από τον Γενικό Εισαγγελέα και το θέμα για τον Πρόεδρο του δικαστηρίου έληξε. Η ανοχή και η αδράνεια που επέδειξε ο τελευταίος, δεν συνιστά μόνο πλημμελή άσκηση των καθηκόντων του, αλλά είναι και μια ακόμη ένδειξη της κρίσης στο θεσμό της δικαιοσύνης. Πραγματικά, διερωτάται ο μέσος πολίτης: Πως θα ήταν η αντίδραση του δικαστηρίου αν παρόμοια συμπεριφορά επιδεικνυόταν από δικηγόρο μικρού ή μέσου βεληνεκούς; Ασφαλώς, ο δικηγόρος αυτός δεν θα γλύτωνε από τον ιστό της αράχνης.

Ως κατακλείδα της ομιλίας μου, θα ήθελα να αναφέρω τα πιο κάτω:

Για να βγούμε από το τέλμα της κρίσης των θεσμών και των αξιών, ο δρόμος που προσφέρεται είναι αυτός που οδηγεί στον εκσυγχρονισμό του κράτους. Στον πολιτικό εκσυγχρονισμό. Στην εξάλειψη του πελατειακού κράτους και στην ανάδειξη πολιτικών με πολιτικό ήθος. Στην καθιέρωση ενός νέου πολιτικού λόγου, μεστού με επιχειρήματα και όχι με λαϊκίστικες ατάκες. Στον εκσυγχρονισμό της δυσλειτουργικής δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Σε μια μελετημένη και απαλλαγμένη από ταμπού εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Να πάψουν, επί τέλους οι μαθητές να χρησιμοποιούνται ως πειραματόζωα.

Αναγνωρίζω ότι ο δρόμος είναι μακρύς και δύσβατος. Η πορεία προς το τέρμα θα προσκρούσει στη ξύλινη και, συνάμα, εκβιαστική συνδικαλιστική γλώσσα. Θα προσκρούσει στα οργανωμένα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα και στις μικροπολιτικές σκοπιμότητες. Και στο φόβο του πολιτικού κόστους. Αυτό το περιβόητο πολιτικό κόστος καθηλώνει στο τέλμα και αφήνει άλυτα τα πιο βασανιστικά για την κυπριακή κοινωνία προβλήματα.

Όμως, δεν έχουμε άλλη επιλογή. Θα πρέπει να πορευθούμε αυτόν τον δρόμο.

Ευχαριστώ, για την προσοχή σας και την υπομονή σας.

**ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

UNIVERSITY *of* NICOSIA

1993-2019 ΕΙΚΟΣΙΕΞΙ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ